

Sygn. akt I CSK 218/13

POSTANOWIENIE

Dnia 20 listopada 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Antoni Górski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Anna Kozłowska

SSN Dariusz Zawistowski

w sprawie z wniosku L. C.
przy uczestnictwie Z. C.
o podział majątku wspólnego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 20 listopada 2013 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczyni
od postanowienia Sądu Okręgowego w K.
z dnia 23 października 2012 r.,

**oddala skargę; nakazuje wypłacić adw. P. S. z Kasy Sądu
Okręgowego w K. kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) zł,
podwyższoną o stawkę VAT, tytułem nieopłaconej pomocy
prawnej udzielonej z urzędu.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w K. postanowieniem z dnia 23 października 2012 r., na skutek apelacji wniesionej przez uczestnika postępowania Z. C. od postanowienia Sądu Rejonowego w J. z dnia 30 maja 2012 r., zmienił zaskarżone postanowienie w ten sposób, że ustalił, iż gospodarstwo rolne położone w H. wchodzi w skład majątku wspólnego L. C. i Z. C.

Swoje rozstrzygnięcie oparł na następujących ustaleniach faktycznych:

L. i Z. C. w dniu 26 października 1976 r., zawarli związek małżeński i pozostawali w ustroju wspólności ustawowej.

Umową w formie dożywocia, zawartą w formie aktu notarialnego w dniu 26 października 1994 r., rodzice wnioskodawczyni – J. i F. P. w celu uzyskania przez J. P. prawa do świadczeń emerytalnych z tytułu ubezpieczenia społecznego rolników, przenieśli prawo własności gospodarstwa rolnego położonego w H. o łącznej powierzchni 4,66 ha wraz z zabudowaniami na rzecz L. C., która w zamian za przeniesienie na jej rzecz własności powyższego gospodarstwa zobowiązała się zapewnić rodzicom dożywotnie utrzymanie i ustanowiła na ich rzecz dożywotnią służebność zamieszkania.

Po przekazaniu gospodarstwa rolnego matka wnioskodawczni otrzymała pełną rentę rolniczą, natomiast ojciec - dodatek z tytułu przekazania gospodarstwa do otrzymywanego już świadczenia emerytalno - rentowego. Wnioskodawczyni opiekowała się rodzicami do czasu ich śmierci.

W księdze wieczystej prowadzonej przez Sąd Rejonowy w J. za numerem 42501/0, prawo własności wchodzących w skład przekazanego gospodarstwa rolnego działek ewidencyjnych zostało ujawnione na rzecz L. C.

Do czasu wyjazdu Z. C. do USA w 2000 r., strony razem pracowały w gospodarstwie rolnym, które uczestnik traktował jako wspólne.

Małżeństwo L. C. i Z. C. zostało rozwiązane przez rozwód wyrokiem Sądu Okręgowego w K. z dnia 29 czerwca 2011 r.

Postanowieniem wstępnym z dnia 30 maja 2012 r. Sąd Rejonowy ustalił, że gospodarstwo rolne położone w H. nie wchodzi w skład majątku wspólnego L. C. i Z. C.

W ocenie Sądu umowę zawartą w trybie ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 268), na podstawie której rodzice L. C. przekazali jej położone w H. gospodarstwo rolne cechuje nieodpłatność, która powoduje przysporzenie tylko na rzecz tego z małżonków, z którym została zawarta. Z tego względu, w ocenie Sądu, umowa przekazania gospodarstwa rolnego następcy winna być w stosunkach między stronami tej umowy traktowana jako umowa darowizny, a w razie pozostawania następcy w ustroju majątkowej wspólności ustawowej małżeńskiej, przedmiot umowy stanowi jego majątek odrębny.

Zdaniem Sądu, zastrzeżone w umowie prawo rodziców wnioskodawczynie do dożywotniego zamieszkania i utrzymania miało charakter alimentacyjny i nie zmieniało jej nieodpłatnego charakteru przekazania gospodarstwa rolnego.

Na skutek apelacji wniesionej przez uczestnika postępowania, sąd drugiej instancji zmienił zaskarżone postanowienie ustalając, że gospodarstwo rolne będące przedmiotem sprawy stanowi majątek wspólny L. C. i Z. C.

W uzasadnieniu stwierdził, że fakt nadania przez kontrahentów umowie przeniesienia własności gospodarstwa rolnego cech umowy dożywocia nie można traktować jako nieodpłatnego przekazania gospodarstwa rolnego następcy w trybie art. 84 i 85 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. na równi z darowizną uregulowaną w art. 888 k.c. W konsekwencji Sąd uznał, że umowa dożywocia nie została objęta hipotezą przepisu art. 33 pkt 2 k.r.o. w brzmieniu obowiązującym w dniu zawarcia umowy, a zatem objęte tą umową gospodarstwo rolne weszło na zasadach ogólnych do majątku wspólnego małżonków.

Od powyższego orzeczenia Sądu Okręgowego w K. skargę kasacyjną wywiodła wnioskodawczynie, opierając ją na obu podstawach.

W ramach prawa materialnego zarzuciła, naruszenie:

1. art. 33 pkt 2 k.r.o. w brzmieniu obowiązującym w dniu zawarcia umowy dożywocia zawartej w formie aktu notarialnego z dnia 26 października 1994 r. przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie;
2. art. 908 § 1 i § 2 k.c. przez przyjęcie, iż gospodarstwo rolne przekazane tylko wnioskodawczyni przez jej rodziców aktem notarialnym z dnia 26 października 1994 r. nie zostało przekazane nieodpłatnie i wchodzi do majątku wspólnego L. C. i Z.C.;
3. art. 88 § 1 ustawy z dnia 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 1993 r., Nr 71, poz. 342) w brzmieniu obowiązującym w dniu zawarcia umowy dożywocia przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie skutkujące pominięciem istotnych przepisów tej ustawy powołanej przez sąd II instancji w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia.

W ramach naruszenia przepisów postępowania zarzuciła naruszenie art. 328 § 2 k.p. c. w zw. z art. 391 § 1 k. p. c. polegające na nierozważeniu i nie ustosunkowaniu się przez Sąd II instancji do wszystkich istotnych okoliczności sprawy, a w szczególności utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego powstałego na tle ustawy z dnia 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 1993 r., Nr 71, poz. 342), co w konsekwencji uniemożliwia dokonanie oceny i prawidłowej kontroli wyводу zawartego w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia.

W konkluzji wniosła o uchylenie w całości zaskarżonego postanowienia oraz orzeczenie co do istoty sprawy przez zmianę zaskarżonego postanowienia i ustalenie, że przedmiotowe gospodarstwo rolne wchodzi w skład majątku odrębnego L. C., ewentualnie uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w K., w każdym przypadku zasądzenie kosztów postępowania według norm przepisanych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną uczestnik postępowania wniósł o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. 1993, Nr 71, poz. 342), dalej - „u.s.r.” przyjmuje jako zasadę, że przesłanką wypłaty rolnikowi należnej emerytury lub renty jest wyzbycie się przez niego własności i posiadania gospodarstwa rolnego. Przeniesienie własności gospodarstwa może nastąpić na podstawie uregulowanych w kodeksie cywilnym umów darowizny lub dożywocia, albo na podstawie odrębnego typu umowy nazwanej, określonej w art. 84 i 85 u.s.r. jako umowa z następcą i umowa w celu wykonania umowy z następcą (umowa przekazania gospodarstwa rolnego następcy). Skarżąca, odwołując się do dorobku judykatury, koncentruje się na wykazaniu, że umowa przekazania ma wiele cech, które zbliżają ją do umowy darowizny. Uszło jednak jej uwagi, że umowa notarialna z dnia 26 października 1994 r., która stanowiła podstawę do wypłaty świadczeń emerytalnych jej rodzicom, jest - zarówno z jednoznacznej nazwy, jak i z treści - umową o dożywocie. W skardze kasacyjnej nie sformułowano zarzutu naruszenia art. 65 k.c., który mógłby być próbą odmiennego jurydycznie zinterpretowania oświadczeń woli stron tej umowy. Umowa dożywocia jest zaś umową odpłatną, i choćby z tego powodu nie może być uznana za formę darowizny. W tym stanie rzeczy, jak trafnie przyjął Sąd Odwoławczy, nie było uzasadnienia prawnego w treści art. 33 pkt 2 k. r. i o. do wyłączenia gospodarstwa stanowiącego przedmiot tej umowy z majątku dorobkowego (wspólnego) wnioskodawczyni i uczestnika postępowania. Dlatego skarga podlegała oddaleniu, jako niezasadna (art. 398¹⁴ k.p.c.).